Gemeente Borger-Odoorn

Memo

Exloo, 5 oktober 2021

Bestemd voor: Gemeenteraad Borger-Odoorn

Afkomstig van: College van burgemeester en wethouders

Onderwerp: Evaluatie mantelzorgbeleid 2020+

Kopie naar:

Inhoud:

1. Inleiding

Op 10 maart 2020 heeft uw college de beleidsnotitie Mantelzorg 2020+[1] vastgesteld. In deze notitie staat beschreven hoe wij de komende jaren aandacht geven aan de mantelzorgers in onze gemeente. We gaan de mantelzorgers zo goed mogelijk ondersteunen en faciliteren. Bovendien willen we laten blijken dat we veel waardering hebben voor hun inzet en zorg. Dit doen we in samenwerking met onze partners de Stichting Sociale Teams en Andes. Het mantelzorgbeleid wordt eens per jaar geëvalueerd.

Mantelzorg is alle hulp aan een hulpbehoevende door iemand uit diens directe sociale omgeving. Ook minder intensieve hulp, de hulp aan huisgenoten en de hulp aan instellingsinwoners zijn meegenomen. Mantelzorg is hulp die verder gaat dan de zogenoemde 'gebruikelijke hulp'.[2]

In dit memo houden we uw raad op de hoogte van onze ondernomen activiteiten op het gebied van mantelzorg en de uitkomsten van de enquête die we aan mantelzorgers voorgelegd hebben in 2020. Daarmee is deze evaluatie een nulmeting voor de evaluaties die volgen.

De coronamaatregelen hebben in 2020 en 2021 grote impact gehad op de uitvoering van het vastgestelde beleid, verschillende activiteiten hebben door de coronamaatregelen niet kunnen plaatsvinden. Het uitgevoerde beleid heeft hierdoor een andere wending gekregen, in het hoofdstuk 'Uitvoering beleid 2020' gaan we nader in over de consequenties die dit heeft gehad op de uitvoering van ons beleid.

[1] Beleidsnotitie Mantelzorg 2020+ Gemeente Borger-Odoorn

[2] Bron: SCP 2020: Blijvende bron van zorg | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau (scp.nl). Zie pagina 33 of de samenvatting vanaf pagina 6.

Zie ook: Gemeente Borger-Odoorn, Beleidsnotitie Mantelzorg 2020+

2. Mantelzorgbeleid 2020+

In de Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2015 is vastgelegd dat gemeenten vanaf 2015 verantwoordelijk zijn voor de ondersteuning van mantelzorgers. In de wet is onder andere geregeld dat de gemeente via de lokale verordening bepaalt hoe zij de mantelzorgers jaarlijks waardeert. Daarnaast moet de gemeente mantelzorgers een passende ondersteuningsstructuur bieden om de mantelzorgers te versterken en te ontlasten.

In de beleidsnotitie staan de volgende doelstellingen centraal:

- **Doelstelling 1: (**meer) mantelzorgers weten waar ze terecht kunnen met hun vragen.
- **Doelstelling 2:** meer mantelzorgers bereiken (via onze samenwerkingspartners).
- **Doelstelling 3**: de mantelzorgers waarderen, ondersteunen en faciliteren.
- **Doelstelling 4**: de (overige) behoeften van de mantelzorgers in kaart brengen.

3. Evaluatie 2020

In 2020 hebben we middels de enquête inzichtelijk gekregen hoeveel mantelzorgers in beeld zijn bij de Stichting Sociale Teams en de mantelzorgcoördinator van Andes. We evalueren middels een aantal toetsingsmogelijkheden:

• We inventariseren jaarlijks hoeveel mantelzorgwaarderingen bij de mantelzorgcoördinator van Andes worden aangevraagd. Dit geeft de ontwikkeling aan van het aantal mantelzorgers dat op de hoogte is van en behoefte heeft aan deze vorm van waardering door de gemeente Borger-Odoorn.
• We evalueren jaarlijks met de mantelzorgcoördinator van Andes de enquête die de mantelzorgers invullen. Op basis daarvan krijgen we inzicht in de belemmeringen die mantelzorgers tegenkomen bij het vragen van hulp en ondersteuning. Ook wordt daardoor duidelijk wat ze nog willen of nodig hebben bij hun inzet als mantelzorger.
• We inventariseren jaarlijks hoe veel mantelzorgers bekend zijn bij de mantelzorgcoördinator van Andes. Hierdoor krijgen we inzicht in het aantal mantelzorgers dat bij onze partners/bij ons in beeld is en of we met de aangepaste communicatie uitingen meer mensen bereiken.
• We evalueren jaarlijks de soort vragen die bij de Stichting Sociale Teams zijn binnengekomen. Daaruit kunnen we vaststellen aan welke hulp en ondersteuning de mantelzorger behoefte heeft.

3.1 Uitkomsten enquête

De enquête van de gemeente is verstuurd naar iedereen die een mantelzorgwaardering aanvroeg in het jaar 2020. 474 mensen hebben de enquête (gedeeltelijk) ingevuld. Dit zijn de mantelzorgers die bekend zijn bij de gemeente. Het doel van de enquête was om een nulmeting en verkenning te doen van het aantal mantelzorgers in de gemeente, de situatie van mantelzorgers en hun behoefte aan ondersteuning.

De mantelzorg enquête is alleen uitgezet bij de mantelzorgers die zijn aangemeld voor de mantelzorgwaardering. Voor deze mantelzorgwaardering komen in Borger-Odoorn alléén mantelzorgers in aanmerking die meer dan acht uur per week en langer dan drie maanden voor iemand zorgen. De uitkomsten van de enquête zijn dus in de eerste plaats voor deze groep van toepassing. De uitkomsten van de enquête voor mantelzorgers wordt meer uitgebreid beschreven in bijlage 1. In deze memo worden kort de belangrijkste details toegelicht.

Over de demografie van de groep mantelzorgers kort het volgende: van de respondenten was 34% man en 66% vrouw. Zij zorgen met elkaar ook iets vaker voor een vrouw dan voor een man. De meeste mantelzorgers zorgen voor hun partner (43%), voor hun ouder of kind (33%).

Over het algemeen waren de resultaten positief. Ongeveer 80% van de respondenten gaf aan dat ze belangrijke informatie voor mantelzorgers makkelijk konden vinden, dat ze genoeg energie hebben voor hun taken als mantelzorger en voor leuke dingen daarnaast, en dat ze een netwerk in hun omgeving hebben aan wie ze hulp kunnen vragen. 60% van de mantelzorgers gaf aan dat ze wel een mantelzorgtaak willen afstaan, of dat ze meer ondersteuning willen bij het mantelzorgen. De meeste mensen zouden dan hulp willen bij huishoudelijke (mantelzorg)taken.

Een belangrijk signaal is dat 15% van de respondenten overbelast lijkt door het verlenen van mantelzorg, of het risico loopt om overbelast te raken. Uit de antwoorden van de enquête blijkt dat deze mantelzorgers zowel geen energie hebben voor de mantelzorgtaken, als ook geen energie voor leuke dingen en/of dat ze geen netwerk hebben aan wie ze hulp kunnen vragen.

De (mogelijke) overbelasting van een deel van de mantelzorgers wordt besproken met Andes en wordt meegenomen in de uitvoering van het beleid voor komend jaar. Zo worden de mogelijkheden voor respijtzorg nogmaals onder de aandacht gebracht en gaan we kijken hoe we verder ondersteuning kunnen bieden.

3.2 Uitkomst enquête in perspectief gezet

In dit hoofdstuk plaatsen we een aantal verdere opmerkingen bij de uitkomsten van de enquête (uitkomsten enquête zijn hierboven kort benoemd en met meer detail te lezen in de bijlage). We vergelijken onze uitkomsten met landelijke onderzoeken en vullen deze ook kort aan met landelijke bevindingen. Zo heeft de GGD net de gezondheidsmonitor volwassenen- en ouderen Drenthe uitgebracht, waarin ook vragen over mantelzorg gesteld zijn.[3]

Zoals in hoofdstuk 3.1 beschreven hebben 474 personen in de gemeente Borger-Odoorn in 2020 de mantelzorgwaardering aangevraagd en de bijbehorende enquête ingevuld. Dit zijn de (aantallen) mantelzorgers die bekend zijn bij de gemeente en haar partners. Op basis van landelijke inschattingen en cijfers zouden er in Borger-Odoorn tussen de 3000 en 7400 mantelzorgers moeten zijn.[4] Dit betekent dat op dit moment een groot deel van de mantelzorgers buiten beeld is bij de gemeente, maar dat de testgroep die onze enquête ingevuld heeft wel voldoende groot is om betrouwbare resultaten te geven. Het kan daarnaast

[3] Zie https://www.gezondheidsgegevensdrenthe.nl.
Resultaten specifiek voor de gemeente Borger-Odoorn:
GGD Drenthe. Volwassenen in Borger-Odoorn, Resultaten Borger-Odoorn van de Gezondheidsmonitor Volwassenen 2020, Over de gezondheid en leefgewoonten van Drentse volwassenen. Assen, juli 2021.
Gezondheidsmonitor (gezondheidsgegevensdrenthe.nl) Zie hoofdstuk 3, Mantelzorg.
GGD Drenthe. Ouderen in Borger-Odoorn, Resultaten Borger-Odoorn van de Gezondheidsmonitor Ouderen 2020, Over de gezondheid en leefgewoonten van Drentse ouderen. Assen, juli 2021.
Gezondheidsmonitor (gezondheidsgegevensdrenthe.nl). Zie hoofdstuk 3, Mantelzorg.

[4] Het CBS schat dat gemiddeld 15% van de volwassen bevolking mantelzorger is. Dat betekent dat er in Borger-Odoorn zeker 3000 mantelzorgers zouden moeten zijn. Bron: CBS nieuws 2016: Een op zeven mantelzorgers vindt zichzelf zwaarbelast (cbs.nl)
Het SCP neemt een ruimere definitie van mantelzorger en meldt dat 35% van de 16+ bevolking hulp biedt aan een hulpbehoevende (buiten het kader van werk en vrijwilligerswerk). Dat betekent dat er volgens hun definitie rond de 7400 mantelzorgers in Borger-Odoorn zouden moeten zijn. Bron: SCP 2020: Blijvende bron van zorg | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau (scp.nl). Zie pagina 33 of de samenvatting vanaf pagina 6.

ook het geval zijn dat een groot deel van de groep die buiten beeld is, wel mantelzorg verleent, maar minder intensief.

De uitkomst van onze enquête voor mantelzorgers dat 15% van de respondenten overbelast is of kan worden, komt aardig overeen met landelijke cijfers. Bijvoorbeeld in het rapport Gezondheidsmonitor (volwassenen en ouderen) Drenthe 2020 van de GGD staat dat 10% van de door hun ondervraagde oudere mantelzorgers in Borger-Odoorn zich zwaarbelast of overbelast voelt (ten opzichte van 13% in Drenthe). In de RIVM Statline gezondheidsmonitor (op basis van cijfers van GGD, CBS, RIVM) staat dat 9% van de mantelzorgers in Borger-Odoorn zich zwaarbelast voelt, tegenover 14% landelijk.[5]

Aanvullende informatie op basis van de gezondheidsmonitor GGD 2020[6]
In de gezondheidsmonitor van de GGD werd aan zorgbehoevende ouderen gevraagd wat voor soort hulp zij hebben ontvangen van mantelzorgers. Zij gaven aan dat ze het meest hulp in de huishouding (73%), begeleiding/vervoer (44%) en administratie (35%) ontvangen. Verder noemen ze ook persoonlijke en medische verzorging (ongeveer 20%), gezelschap en maaltijd bereiden (ongeveer 25%). 41% van de oudere zorgbehoevenden gaf aan dat ze hulp van hun huisgenoot ontvangen.

Uit overleg met de GGD in het kader van de presentatie van de gezondheidsmonitor 2020 kwamen de volgende aandachtspunten nog naar voren: Landelijk en in Drenthe is het aantal mantelzorgers recent wat afgenomen maar in Borger-Odoorn lijkt het aantal mantelzorgers iets toegenomen. We vermoeden hierin een mogelijke invloed van de corona omstandigheden, maar *hoe precies* is niet goed duidelijk. 23% van de ondervraagde volwassenen en 18% van de ouderen gaf mantelzorg. Uit de gezondheidsmonitor blijkt dat oudere mantelzorgers gemiddeld meer uren per week mantelzorg verlenen dan andere mantelzorgers. Bijvoorbeeld geeft 16% van de volwassen mantelzorgers meer dan elf uur per week mantelzorg, maar van de oudere mantelzorgers geeft 36% meer dan elf uur per week mantelzorg. Deze gemiddeld zwaardere belasting is logisch te verklaren uit het feit dat oudere mantelzorgers vaker dan gemiddeld voor hun partner zorgen. Zij wonen dus vaak samen met degene voor wie ze zorgen. Bovendien is het denkbaar dat deze oudere groep hulpbehoevenden veel zorg nodig heeft, en misschien ook dat de partner/huisgenoot vaak het grootste deel van de mantelzorg op zich neemt.

3.3 Uitvoering beleid 2020
Het coronavirus, de bijbehorende maatregelen en adviezen hebben een grote impact gehad op ouderen en hun mantelzorgers. Zo konden activiteiten niet doorgaan, moest er op een andere manier contact opgenomen met vrijwilligers, konden er geen huisbezoeken plaatsvinden en konden mantelzorgers bijvoorbeeld niet helpen met klussen zoals het doen van de boodschappen.

In 2020 is ook het contactpunt mantelzorg opgeheven. De vrijwilligers gaven aan niet verder te willen met het contactpunt. De activiteiten die werden ondernomen zijn nu ondergebracht bij de mantelzorgcoördinator van Andes, die dit samen met vrijwilligers oppakt.

---

[5] Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2020, GGD'en, CBS en RIVM. StatLine - Gezondheidsmonitor; bevolking 18 jaar of ouder, regio, 2020 (rivm.nl)
[6] De cijfers in de volgende twee alinea's komen uit de GGD Gezondheidsmonitor 2020 Ouderen en Volwassenen, zie volledige bronvermelding en link naar het tabellenboeken voor Borger-Odoorn voetnoot 2

Door de maatregelen heeft ook de uitvoering van ons beleid een andere wending gekregen. Zo hebben de fysieke activiteiten voor mantelzorgers niet door kunnen gaan. Het Mantelzorgcafé georganiseerd door Andes heeft nog een poosje digitaal plaatsgevonden, maar is kort daarna gestopt omdat het voor de deelnemers lastig bleek om situaties en vragen digitaal te bespreken. Terwijl deze fysiek georganiseerde activiteiten niet door konden gaan, hebben we wel in kunnen zetten op de uitvoering van het beleid 'achter de schermen' en zijn de volgende activiteiten ondernomen:

- **Uitvoering doelstelling 1 (meer mantelzorgers weten waar ze terecht kunnen met hun vragen):** We hebben de informatie voor mantelzorgers op de website van Andes aangepast en hebben duidelijker vermeld, waar zij terecht kunnen met hun vragen.

  Ook hebben we het eerste contactpunt voor mantelzorgers verder vormgegeven. Hierbij fungeert de telefonist van de Stichting Sociale Teams Borger-Odoorn als 'spoorboekje'; hij of zij verwijst de mantelzorger door naar de juiste persoon, voor het antwoord op zijn vraag. Het telefoonnummer staat al op de gemeentelijke website vermeld. We zijn van plan om dit ook in de Week in Week uit te communiceren naar inwoners, om hiermee duidelijk zichtbaar te zijn en blijven voor onze mantelzorgers.

- **Uitvoering doelstelling 2 (meer mantelzorgers bereiken via onze samenwerkingspartners):** De uitvoering van deze doelstelling verliep in de afgelopen periode moeizaam, vanwege de geldende coronamaatregelen. Sinds er enkele maanden geleden versoepelingen zijn doorgevoerd in de maatregelen, zijn bijvoorbeeld de trajecten voor de intakes voor de vrijwillige thuishulp weer opgepakt en heeft Andes hiermee een aantal nieuwe vrijwilligers geworven.

- **Uitvoering doelstelling 3 (de mantelzorgers waarderen, ondersteunen en faciliteren):** Voor het onderdeel mantelzorgwaardering zijn we in 2020 langs de deuren gegaan om de mantelzorgwaardering (in de vorm van een tasje met goodies) langs de deuren te brengen bij bijna 480 mantelzorgers. Samen met leden van het college, medewerkers van Andes en gemeenteambtenaren hebben we deze tasjes aan de mantelzorgers overhandigd. Veel mantelzorgers waren blij met deze persoonlijke benadering, dit maakte de actie tot een groot succes.

- **Uitvoering doelstelling 4 (de overige behoeften van de mantelzorgers in kaart brengen):** Er is uitvoering gegeven aan deze doelstelling door het verspreiden en analyseren van de enquête. De uitkomsten van de enquête staan beschreven in hoofdstuk 3.1. We gaan de uitkomsten van de enquête vertalen in concrete activiteiten die passen binnen ons mantelzorgbeleid. Hier gaan we de aankomende periode aan de slag.

4. Speerpunten voor de komende periode

We baseren de uitvoering van ons beleid voor het komende jaar wederom op onze opgestelde doelen in de beleidsnotitie. Met behulp van de uitkomsten die voortkwamen uit de enquête en de GGD volwassenen- en ouderenmonitor, gaan we activiteiten organiseren om onze mantelzorgers te ondersteunen. Daarnaast geven we ook dit jaar aandacht aan de mantelzorgwaardering en willen we een groter bereik van de doelgroep realiseren die de waardering gaat aanvragen. Op dit moment is er nog een gedeelte van de mantelzorgers niet in beeld, omdat zij geen mantelzorgwaardering aanvragen.

De komende periode gaan we inzetten op meerdere activiteiten, georganiseerd door welzijnsgroep Andes. Zo is het mantelzorgerscafé weer opgepakt en heeft in september het tweede café plaatsgevonden. Ook gaan we weer activiteiten voor jonge mantelzorgers (vanaf 8 jaar) organiseren. Deze activiteiten organiseren we in samenwerking met de gemeente Aa en Hunze. Het thema van de activiteit wordt nog bedacht, gezien de gevarieerde doelgroep (8 tot 23 jaar) blijft het kiezen van een activiteit die voor alle leeftijdscategorieën geschikt is een uitdaging.

Een ontwikkeling waar we de komende periode aandacht aan gaan besteden is de verandering van de hulpvraag van de cliënt. Andes ziet dat de hulpvraag van cliënten die hulp krijgen van een mantelzorger verandert. De komende periode willen we in overleg met Andes en de Sociale Teams uitzoeken hoe we mantelzorgers kunnen blijven ondersteunen, wanneer zij te maken krijgen met een veranderende zorgvraag van de zorgbehoevende.

Daarnaast gaat Andes inzetten op een onderzoek naar het soort mantelzorgvrijwilligers in de pool. Een vrijwilliger geeft de mantelzorger de mogelijkheid om iets voor zichzelf te doen, even niet te hoeven zorgen. Het doel van geschikte matches vinden tussen de mantelzorgvrijwilliger, de zorgbehoevende en de mantelzorger is het geven van ontspanning. Hiermee willen we bereiken dat de mantelzorger het zorgen voor zijn naaste voort kan zetten op een prettige manier.

Tot slot gaan we, om onze mantelzorgers voldoende te blijven informeren, een informatiebrief sturen naar de bij ons bekende mantelzorgers. Hierin vermelden we de aankomende activiteiten, informatie over het mantelzorgschap en het telefoonnummer om als mantelzorger in contact te komen met de mantelzorgcoördinator of de Stichting Sociale Teams.

Bijlage

1. Visualisatie GGD Volwassenen- en ouderenmonitor 2020 Mantelzorg.